

HASTANEMİZDE TIP FAKÜLTESİ ÖĞRENCİLERİNİN TÜTÜN KULLANMA DURUMLARI

Tobacco Use Conditions of Medical Faculty Students in Our Hospital

Şule ÇİLEKAR(0000 0001 8659 955X), Ahmet DUMANLI (0000 0002 5768 7830), Gürhan ÖZ (0000 0003 1976 9488), Ersin GÜNEY (0000 0002 2671 4584)

ÖZET

Giriş: Günümüzde birçok tütün çeşidi kullanılmaktadır. Tütün kullanma oranı gençler arasında yaygınlaşmaktadır. Bizde üniversitemizde sağlık alanı ile ilgili olan ve topluma göre sağlık alanında daha bilinçli olan tıp fakültesi öğrencilerinde tütün kullanma oranını ve etkileyici faktörleri belirlemeyi amaçladık.

Yöntem: 516 kişiden oluşan tüm tıp fakültesi öğrencilerine, sessiz bir ortamda, 16 sorudan oluşan anket uygulandı. Anket tütün bağımlılığını ve bağımlılık derecelerini ölçecek düzeydeydi.

Bulgular: Öğrencilerin yaş ortalaması 21'di (min 18, max 33). Öğrencilerin 281'i (%54.5) kadındı. 141'i (%27.3) özel yurtda, 117'si (%21.3) devlet yurtda, 146'sı (%28.3) öğrenci evinde, 107'si (%20.7) ailesi ile kaldığını belirtmişti. Öğrencilerin 446'sı çekirdek aileye sahipti. Öğrencilerden 500'ünün ekonomik durumu orta düzeydeydi. Öğrencilerin 88'i (%17.1) sigara bağımlısı olduğunu belirtti. Öğrencilerin 11'i (%2.1) sigarayı bıraktığını ve 265'i (%51.4) hiç denemediğini belirtti. Öğrencilerin 52'si nargile, 3'ü elektronik sigara kullandığını belirtti. Tütün ürünleri kullanan toplam 128 öğrenci vardı ve bunların 103'ü (%80) tütün ürününü bırakmak istediğini belirtmiştir. Öğrencilerin 83'ü (%67) kullandığı tütün ürününü bırakmayı denediğini belirtmiştir. Öğrencilerin sadece 7'si (%1.4) tütün ürününü bırakmak için sağlık çalışanı yardımı aldığını belirtmiştir ve sadece 10'u (%1.9) sağlık çalışanı yardımını şu anda istediğini belirten cevabı işaretleyerek iletişim adresi bırakmıştır.

Sonuç: Çalışmamızda öğrencilerin sigara içme oranı birçok literatüre göre daha düşük orandı. Toplumda birer rol model olmaya aday tıp fakültesi öğrencilerinin özellikle bu konuda bilinçlendirilmesi gerekmektedir.

Anahtar Kelimeler: Bağımlılık; Tütün ürünleri; Tıp fakültesi öğrencileri

ABSTRACT

Introduction: Today many types of tobacco are used. Tobacco use rate is widespread among young people. In our university, we aimed to determine the rate of tobacco use and the impressive factors in our medical school students who are more conscious in the field of health.

Method: A questionnaire consisting of 16 questions was applied to all medical faculty students consisting of 516 people in a quiet environment. The survey was able to measure tobacco dependence and dependence degrees.

Results: The mean age of the students was 21 (min 18, max 33). 281 of the students (54.5%) were women. 141 (27.3%) of the students were living in private dormitories, 117 (21.3%) of the students were living in the government dormitory, 146 (28.3%) were in the student house and 107 (20.7%) were with their family. 446 of the students had a small family only including mother and father. The economic situation of 500 was medium-level. 88 of the students (17.1%) stated that they were addicted to cigarettes. 11 (2.1%) of the students said that they quit smoking and 265 (51.4%) of the students said they never tried smoking. 52 of the students used hookah, 3 said that the electronic cigarette use. There were a total of 128 students using tobacco products, of which 103 (80%) stated that they wanted to leave the tobacco product. 83 (67%) of the students stated that they tried to quit the tobacco product. Only 7 (1.4%) of the students stated that they had received health care worker help to drop the tobacco product, and only 10 (1.9%) left the communication address by pointing to the answer that they want health worker help right now.

Conclusion: In our study, smoking rate of students was lower than many other literature. Students who are candidates for being a role model in the society should be informed about this issue.

Keywords: Tobacco products; Medical faculty students; Addiction

Afyonkarahisar Sağlık Bilimleri Üniversitesi, Tıp Fakültesi, Göğüs Hastalıkları A.D., Afyonkarahisar

Şule ÇİLEKAR, Dr. Öğr. Üyesi.
Ahmet DUMANLI, Dr. Öğr. Üyesi.
Gürhan ÖZ, Doç. Dr.
Ersin GÜNEY, Doç. Dr.

İletişim:

Dr. Öğr. Üyesi Dr. Şule ÇİLEKAR
Afyonkarahisar Sağlık Bilimleri Üniversitesi, Tıp Fakültesi, Göğüs Hastalıkları Polikliniği, C Blok
Kat:5, İzmir Yolu 3. km, 03200, Afyonkarahisar, Türkiye
Tel: 05075412818
e-mail: drsstol@hotmail.com

Geliş tarihi/Received: 01.11.2018
Kabul tarihi/Accepted: 23.05.2019
DOI: 10.16919/bozoktip.477443

Bozok Tıp Derg 2019;9(4):22-6
Bozok Med J 2019;9(4):22-6

GİRİŞ

Günümüzde tütün ürünleri tek başına dünyadaki önlenebilir ölüm nedenleri arasında ilk sırada yer almaktadır. Tütün tüketiminin en yaygın şekli sigaralardır. Yirminci yüzyılda, tütün epidemisi dünya çapında yüz milyon insanı öldürmüştür [1]. Ülkemiz nüfusunun yarısından çoğunu gençler oluşturmaktadır ve gençlere yönelik sağlık ve eğitim hizmetleri toplum sağlığı yönünden büyük oranda önemlidir [2]. Bu nedenle tütün ürünleri gençleri hedef alan sağlık eğitimleri kapsamında önceliği olan bir problemdir. Tütün ürünleri içen insanların yaklaşık %80'i bu alışkanlığa 18 yaşın altında başlamaktadır. Tütün ürünlerini ne kadar erken dönemde kullanmaya başlarsa, alışkanlık olma ihtimalide artmaktadır [3]. Bir çok çalışma göstermiştir ki ülkemizde sigaraya başlama yaşı 13-17 arasındadır [4]. Tütün ürünleri kullanma sıklığının daha düşük olduğu çocuklar, gençler ve kadınlar ciddi sağlık sorunlarına yol açan bu alışkanlığa karşı korunması gereken en önemli gruplardır [5].

Öğretmen, doktor, hemşire gibi mesleklere sahip insanlar değerlendirildikleri zaman toplum ile nerede ise aynı oranda tütün ürünleri içme alışkanlıkları olduğu gözlenmektedir. Herhangi bir nedenle hastayı muayene eden doktorun, hastanın tütün ürünleri kullanma alışkanlığını sorgulaması ve bırakmayı önermesi, bu ürünler ile savaşta kolay ve etkili bir yoldur. Sadece bu tavsiye ile %5 ila %10 oranında bağımlılıktan kurtulma sağlanmaktadır [6]. Ülkemizde pratisyen hekimler üzerinde yapılan bir çalışmada, bu hekimlerin %45 ila %50 sinin hastalarına tütün ürünlerini bırakmasını önerdikleri ortaya çıkmıştır. Bu durum göstermektedir ki tütün ürünlerini bırakmayı tavsiye etmede isteksizlik söz konusudur. Çalışmaya göre bunun nedenlerinden en önemlisi hekimin de sigara içmesidir [7]. Tütün ürünleri ile mücadelede hekimlerin rolünün önemli olduğunu düşünmekteyiz. Toplumda birer rol model olan hekimlere tütün ürünlerinin zararları ile ilgili yeterli eğitim verilirse toplumsal olarak bu savaşta çok yol alınacağına inanıyoruz.

Çalışmamızda, öğrencilerimizin okula başladıkları ve eğitimlerini tamamladıkları dönemlerde tütün ürünlerine bağımlılık düzeylerini belirlemeyi, bunu etkileyen faktörleri ve eğitime gereksinimlerini araştırmayı planladık.

GEREÇ VE YÖNTEM

Çalışma prospektif, kesitsel, tanımlayıcı bir anket araştırmadır. 2018 Eylül- Ekim ayları arasında üniversitemizde gerçekleştirilmiştir. Çalışmanın evrenini üniversitemizde ilk ve son sınıflarda öğrenim gören öğrenciler oluşturdu. Bu tarihlerde tıp fakültelerinin sınıflarında sırasıyla 1.sınıf 200, 2. sınıf 120, 3.sınıf 150, 4. sınıf 70, 5. sınıf 105, ve 6. sınıf 60 adet öğrenci vardı. Bunlardan sırası ile 171, 58, 103, 60, 91 ve 33 öğrenci olmak üzere, toplam 516 öğrenci çalışma kapsamına alındı. Öncelikle çalışma hakkında öğrencilere sözel bilgilendirme yapılarak, çalışmaya gönüllü katılım sağlanması amaçlandı. Çalışmaya katılmaya gönüllü olmak ve çalışmanın yapıldığı günlerde okulda bulunmak çalışmanın kabul kriterlerini oluşturmaktaydı. Toplam 705 öğrenciden 516'sı çalışmaya dahil edildi. Çalışmaya katılım oranı %73,19'du. Çalışmaya katılan gönüllülere, yapılan sözel bilgilendirme sonrası yazılı onamları alınmıştır. Araştırmaya katılan öğrencilere 16 sorudan oluşan bir anket formu uygulandı. Ankette öğrencilerin sosyo-demografik verileri, ailesinin ve kendinin tütün ürünleri içme durumu, bağımlılık düzeyleri, etkileyen faktörler, ailelerinde veya da arkadaşlarında bağımlılık durumları sorgulandı. Elde edilen veriler Statistical Package for Social Sciences (SPSS) 15.0 programında ki-kare testi ile değerlendirildi.

BULGULAR

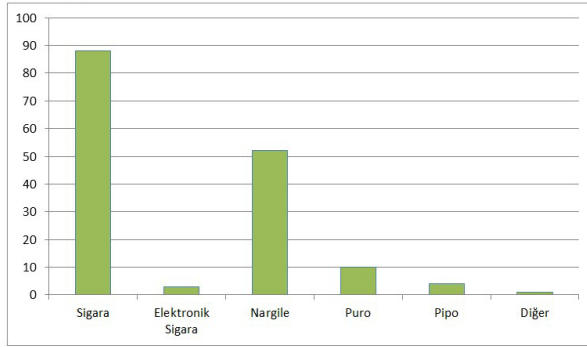
Çalışmaya 1. sınıftan 171 (%33.2), 2. sınıftan 58 (%11.2), 3. sınıftan 103 (%20), 4. sınıftan 60 (%11.6), 5. sınıftan 91 (%17.6) ve 6. sınıftan 33 (%6.4) öğrenci katıldı (Şekil 1). Toplam 705 öğrenci vardı. Çalışmaya katılan öğrencilerin 281'i (%54.5) kadın ve 235'i (%55,5) erkek olduğu görüldü. Araştırmadaki öğrencilerin yaş ortalaması 21'di (min 18, max 33).

Öğrencilerin yaşadıkları yer sorgulandığı zaman 141'i (%27.3) özel yurttan, 117'si (%21.3) devlet yurdunda, 146'sı (%28.3) öğrenci evinde, 107'si (%20.7) ailesi ile kaldığını belirtmişti. Aile yapılarına baktığımız zaman 448'i (%86.8) çekirdek aileye, 49'u (%9.5) geniş aileye, 12'si (%2.3) parçalanmış aileye sahipti. Öğrencilerden 7'sinin (%1.4) anne ya da baba ölmüş durumdaydı. Öğrencilerin ekonomik durumlarını sorguladığımız zaman 19'unun (% 3.7) çok iyi, 211'inin (% 40.9) iyi,

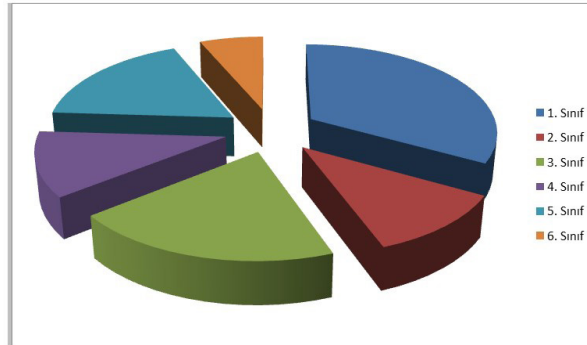
279'unun (%54.1) orta, 7'sinin (%1.4) kötü olduğu gözlemlendi. Tütün ürünleri bağımlılık durumlarını incelediğimiz zaman 88'i (%17.1) sigara, 52'si (%10.1) nargile, 3'ü (%0.6) elektronik sigara, 10'u %1.9 puro, 4'ü (0,8) pipo kullandığı görüldü (Şekil 2).

Şekil 1

TÜTÜN GRAFİLER

Şekil 2

Öğrencilerin 11'inin (%2.1) sigarayı bıraktığını ve 265'inin (%51.4) hiç denemediği görüldü. Birinci sınıf %18.1 ve üçüncü sınıf %23.3 ile en yüksek sigara içme oranlarına sahipti. Ailesinde sigara bağımlısı olanların oranlarını incelediğimiz zaman sigara içenlerin 16'sında (%25) annesinin sigara bağımlısı olduğu gözlemlendi, 29'unun (%19.3) babası da sigara bağımlısıydı, 22'sinin (%31.4) 1 kardeşi sigara içiyordu, 12'sinin (%32.4) iki kardeşi de sigara içiyordu, 3'ünün(%14.3) 3 kardeşi de sigara içiyordu. Sigara içen öğrencilerin 71'inin (%83.5) en yakın arkadaşı da sigara bağımlısıydı, 29'unun (%31.2) ev arkadaşı da sigara bağımlısıydı (Tablo 1).

Öğrencilerin ilk sigaraya başlama yaşları ortalama (16.92±2.87)'di. Sigara bağımlılık durumları incelendiğinde, halen sigara kullananların ortalama (4±2.7) yıl sigara içtiklerini ve (170±15.87) TL ortalama aylık sigara için para harcadıkları saptandı. Sigara içmeyi deneyen fakat devam etmeyen 61 öğrenci ve sigara içen 89 öğrenci, başlama nedeni olarak en çok (%38) yakın arkadaş etkisini belirtmiştir, bunu 2. sırada merak (%32), 3. sırada stres (%29) takip etmektedir. Öğrencilerin 60'ı sabah uandıktan 1 saat sonra, 15'i ise uyanır uyanmaz sigara içtiğini belirtmiştir. Öğrencilerin yarısı sigarayı arkadaşları ile birlikte iken, 37' si stresli olduğu zaman, 16'sı sınav zamanlarında daha sık içtiğini belirtmiştir. Tütün ürünleri kullanan toplam 128 öğrenci vardı ve bunların 103' ü (%80) tütün ürününü bırakmak istediğini belirtmiştir. 27'si sigara bırakma isteğinde özel bir neden olmadığını, 20' si sağlık sorunları nedeni ile bırakmak istediğini belirtmiştir. Öğrencilerin 83'ü (%67) kullandığı tütün ürününü bırakmayı denediğini belirtmiştir. Öğrencilerin sadece 7' si sigarayı bırakmak için sağlık çalışanı yardımı aldığını belirtmiştir ve sadece 10'u (%8.9) sağlık çalışanı yardımını şu anda istediğini belirten cevabı işaretleyerek iletişim adresi bırakmıştır.

Tablo 1: Sigara Bağımlılığını Etkileyen Faktörler

	Anne Sigara Bağımlısı	Baba Sigara Bağımlısı	1. Kardeş Sigara Bağımlısı	1 ve 2. Kardeş Sigara Bağımlısı	1,2 ve 3. Kardeş Sigara Bağımlısı	En Yakın Arkadaş Sigara Bağımlısı	Ev Arkadaşı Sigara Bağımlısı	Partner Sigara Bağımlısı
Sigara Bağımlısı	%25	%19.3	%31.4	%31.4	%14.3	%83.5	%31.2	%41,3

TARTIŞMA

Dünya sağlık örgütünün 2008 yılı verilerine göre, ülkemizde 18 yaş üzeri sigara içme oranı erkeklerde %49.9, kadınlarda %15.6 ve ortalama her iki cinsiyette %32.7'dir [8]. Ülkemizde tıp fakültesi öğrencilerinin tütün bağımlılıklarını değerlendiren çalışmalarda ise sigara içme oranı %17-52,6 arasında değişmektedir [4]. Avrupa ülkelerinde yapılan çalışmalarda tıp fakültesi öğrencilerinin sigara içme oranları %11-61 arasında bildirilmektedir [6]. Avrupa'daki tıp öğrencilerinin sigara içme oranlarının, Asya'daki tıp öğrencilerinden daha yüksek, sigara kullanma hızlarının genellikle topluma ait verilerle uyumlu olduğu görülmektedir. Kocabaş ve arkadaşları Türkiye'de 7 farklı tıp fakültesinde sigara bağımlılık derecelerini değerlendiren çok merkezli çalışma yapmışlardır. Sonuçlara göre; Karadeniz Teknik Üniversitesi'nde erkeklerde %38,5, kızlarda %17,7; Trakya Üniversitesi Tıp Fakültesi'nde erkeklerde %40,4, kızlarda %21,8 ; Celal Bayar Üniversitesi Tıp Fakültesi'nde erkeklerde %25, kızlarda %12,1 ; Dokuz Eylül Üniversitesi'nde erkeklerde %45,6, kızlarda %29,1; Gazi Üniversitesi Tıp Fakültesi'nde erkeklerde %35,5, kızlarda %13,8 olarak bulmuşlardır [1] Bizim çalışmamızda da sigara içme oranları erkek öğrenciler arasında %19,2, kızlarda %7,9 ve genel olarak %17.1 olarak saptandı. Çalışmamız sonucu elde ettiğimiz sigara içme oranı ülkemizde yapılan diğer üniversitelerdeki sigara içme oranlarına göre önemli oranda düşük bulunmuştur. Bunun nedeni son zamanlarda tütün ürünleri ile mücadelede önemli adımlar atılması, kanunen açık alanda tütün ürünlerinin kullanılmasının yasaklanması, sigara ve sağlık ile alakalı eğitimlerin özellikle tıp fakültesi öğrencilerine anlatılması ve toplumun bu konuda daha bilinçli hale gelmesi olarak değerlendirilebilir.

Öğrencilerin sınıflarına göre sigara içme oranlarına bakıldığında zaman %18 ila %23 arasında değişmekte olup 1. sınıfta ve 3. sınıfta en fazla oranda olduğunu gördük. Diğer sınıflarda ortalama %15 olduğunu ve benzer oranlarda olduğunu gördük. Tıp fakültesi öğrencileri üzerinde yapılan anket çalışmalarını incelediğimiz zaman; sınıfları yükseldikçe sigara alışkanlıklarının arttığını bulmuşlardır. Bu sonuca göre diyorlar ki; öğrenciye sigaranın sağlığa zararlarını ne kadar anlattıysan anlat, eğer davranışına yansımıyorsa etkili

değildir. Bizde çalışmamızda gördük ki sınıf sayısı arttıkça sigara kullanma oranı artmıyor ama azalmıyor da! [9]

Gazi Üniversitesi ve Düzce Üniversitesi Tıp Fakültesi öğrencilerinde sigarayla ilgili yapılan çalışmalarda, sigaraya başlama nedenleri arasında %36,7 ve %54,4'lük oranlar ile ilk sırayı arkadaş etkisi almaktadır [10]-[11]. Çalışmada da benzer şekilde %38 ile ilk sırayı arkadaşlar almıştır. Bunun haricinde; Dünya Sağlık Örgütü sigara içme ile ilişkili bulunan faktörler arasında aile ile kalmamayı ve bireyin çevresinde sigara içen kişilerin bulunmasını göstermektedir [12]. Çalışmada sigara içmede etkili olan faktörler arasında; arkadaş etkisi, merak ve stres ilk üç sırayı almaktadır. Aynı zamanda sigara içen öğrencilerin anne, baba, kardeş ve en yakın arkadaşında sigara içme oranlarını sorguladığımız zaman %83.5'inin en yakın arkadaşında da sigara bağımlılığı mevcuttu. %25' inin annesi de sigara bağımlısıydı ve 2. sırada en çok annenin sigara kullanması etkiliydi. Bunu 3. sırada %19.3 oranında babanın sigara içmesi etkiliyordu.

Ülkemizde tütün kullanımı sorgulanırken akla ilk olarak sigara gelmektedir. Oysa ki nargile ve puro gibi sigara dışındaki tütün kullanımları giderek artmaktadır. Akpınar ve ark. yaptıkları çalışmada üniversite öğrencilerinin %15,4'ü sigara ve nargile bağımlısıyken, %12,7'si sadece nargile içmektedir [13]. Kanada'da tıp fakültesi öğrencilerine yapılan çalışmada şaşırtıcı olarak sigara dışındaki diğer tütün ürünlerinin (puro, nargile) kullanıma oranı çok yüksek (% 80,4) bulunmuştur [14]. Londra'da tıp fakültesi öğrencilerinde yapılan bir başka araştırmada öğrenciler arasında nargile içme oranı %11,0 olarak bulunmuştur. Bizim çalışmamızda da nargile içme oranı sigaradan sonra ikinci sırayı alarak diğer çalışmalarla benzer özelliktedir. Malesef nargile içilen kafe sayısı ülkemizde giderek artmakta ve bu durum gençlerde özenme, merak oluşturmaktadır. Hekimler toplumda birer rol model olduğundan sigara kullanım oranlarının azaltılması ve hastalara etkili bir şekilde sigarayı bırakmayı önermeleri gerektiğini düşünüyoruz.

SONUÇ

Çalışmamızdaki sigara içme oranlarının, birçok çalışmaya göre düşük çıkması ümit vericidir. Sigara ile ilgili eğitimlerin ve tedavi yaklaşımlarının tüm öğrencileri kapsayacak şekilde daha geniş bir kitleye yönelik olarak yapılması gerekmektedir. Toplum doktorların halkı sigarayı bırakma konusunda ikna etmesi gerektiğini düşünmektedir. Sigara içen hekim hastasına tavsiyede bulunmakta isteksiz olabilir. Öncelikle hekimin kendisi sigarayı bırakmalıdır.

KAYNAKLAR

1. S. Kara, F. Y. Baş, and C. Açıklın, "Sigara içme davranışları ve etkili faktörler : Tıp ve Diş Hekimliği Fakülte- lerinin ilk ve son sınıf öğrencileri üzerinde çalışma Attitude to smoking and affecting factors: A study of first and last term," pp. 16–21, 2011.
2. D. Gümü and B. Ulukol, "Ergenlerin Sigara İçmesini Etkileyen Faktörler ve Sigara Karşıtı İki Eğitim Modelinin Etkinliği," İnönü Üniversitesi Tıp Fakültesi Derg., vol. 17, no. 3, pp. 179–185, 2010.
3. M. J. Elders, C. L. Perry, M. P. Eriksen, and G. a Giovino, "The report of the Surgeon General: preventing tobacco use among young people," Am J Public Heal., 1994.
4. C. Öğüş, T. Özdemir, A. Kara, Y. Şenol, and A. Çilli, Türkiye klinikleri. Akciğer arşivi., vol. 5, no. 3. Ortadoğu Reklam Tanıtım Yayıncılık Turizm Eğitim İnşaat Sanayi ve Ticaret, 2004.
5. B. Co and T. Nay, "Ocular Vasodynamic Changes in Adolescent Smokers," vol. 15, pp. 126–132, 2009.
6. R. Richmond, "Occasional reviews Teaching medical students about tobacco."
7. S. Chapman, "Doctors who smoke.," BMJ, vol. 311, no. 6998, pp. 142–3, Jul. 1995.
8. "WHO | WHO report on the global tobacco epidemic 2008," WHO, 2017.
9. M. Livaditis, M. Samakouri, G. Kafalis, C. Tellidou, and N. Tzavaras, "Sociodemographic and Psychological Characteristics Associated with Smoking among Greek Medical Students," Eur. Addict. Res., vol. 7, no. 1, pp. 24–31, Mar. 2001.
10. A. Gör Fatma ILHAN, Ö. F. Gör Nur AKSAKAL, Ö. N. GörDr Mustafa ILHAN, and R. AYGÜN Gazi Üniversitesi Tıp Fakültesi Halk Sağlığı Anabilim Dalı, "GAZİ ÜNİVERSİTESİ TIP FAKÜLTESİ ÖĞRENCİLERİNİN SİGARA İÇME DURUMU," 2005.
11. A. Senih Mayda, N. Tufan, and S. Baştaş, "(5) 364 www.korhek.org Araştırma/Research Article Kor Hek," 2007.
12. "WHO | Building blocks for tobacco control: a handbook," WHO, 2011.
13. E. Eylem Akpınar, S. Akpınar, and M. Gülhan, "Üniversite Öğrencilerinin Tütün Kullanım ve Konu ile İlgili Bilgi Düzeyleri Smoking Habits of University Students and Level of Their Knowledge About The Topic," 2010.
14. A. J. Vanderhoek, F. Hammal, A. Chappell, T. C. Wild, T. Raupach, and B. A. Finegan, "Future physicians and tobacco: an online survey of the habits, beliefs and knowledge base of medical students at a Canadian University," Tob. Induc. Dis., vol. 11, no. 1, p. 9, Apr. 2013.